

УДК 658.5

Д.А.БЕСАРАБ

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

АДАПТАЦІЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ АВС-КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАПАСІВ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

В роботі проаналізовано сутність поняття «запаси», досліджено існуючі підходи щодо їх класифікації, запропоновано інтегрований критерій суттєвості виробничих запасів будівельного підприємства для їх систематизації з метою управління.

В работе проанализирована сущность понятия «запасы», исследованы существующие подходы по их классификации, предложен интегрированный критерий существенности производственных запасов строительного предприятия для их систематизации с целью управления.

The essence of concept «inventory» is analyzed in the paper, present approaches of inventories classification are treated, and integrated criterion of working stock significance of construction enterprise for their systematization with the aim of managing is recommended.

Ключові слова: запаси, матеріальні запаси, виробничі запаси, управління запасами підприємства, класифікація запасів, інтегрований критерій суттєвості виробничих запасів.

Одним із важливих факторів, що впливають на вартість компанії, є вартість запасів підприємства. Побудова будь-якої системи управління певним активом потребує з'ясування сутності такого активу, його класифікації та виявлення проблем, що виникають в процесі його оцінки та взаємодії з іншими чинниками.

Мета даного дослідження полягає в розгляді сутності поняття «запаси», аналізі існуючих підходів щодо їх класифікації, розробці інтегрованого критерію суттєвості виробничих запасів для їх систематизації з метою управління будівельним підприємством.

Дослідженню питання щодо управління запасами підприємств присвячені роботи таких авторів, як Б. Анікін, Є. Овдій, Л. Лозовський, Д. Бауерсокс, Д. Клосс, Я. Монден, Р. Шонбергер, Дж. Шрайбфедер [2,7,10].

Запаси являють собою економічні параметри, значення яких вимірюється на визначений момент часу [5]. Запаси – інвестиції в активи виробників та торгових організацій. Матеріальний потік на шляху руху від постачальника сировини до кінцевого споживача може накопичуватись у вигляді запасу в будь-якому ланцюгу логістичної системи [9].

Анікін Б. А. зазначає, що всі запаси, що є в економіці, можуть бути визначені як сукупні. До них відносяться сировина, матеріали, основні та допоміжні, напівфабрикати, деталі, готові вироби, а також запасні частини для ремонту засобів виробництва. Основна частина

сукупних запасів виробництва являє собою засоби виробництва, що входять до матеріального потоку на різних стадіях його технологічної переробки [2].

Овдій Є. В. вказує, що запаси – матеріальні цінності, що виключені на деякий час із процесу безпосереднього споживання [7].

В МСФЗ 2 «Запаси» визначено, що запаси – це активи, призначені для продажу в ході звичайної діяльності; знаходяться в процесі виробництва для такого продажу або знаходяться у вигляді сировини та матеріалів, що будуть використовуватись в процесі виробництва чи надання послуг [1]. П.5 ПСБО 9 вказують, що запаси визнаються активом, якщо існують ймовірності того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена [4].

Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Є.Б. дають визначення запасів як матеріальних цінностей, оборотних засобів у вигляді сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, готової продукції, що не використовуються в даний момент у виробництві, що зберігаються на складах або в інших місцях та призначені для подальшого використання. Запаси являють собою спосіб резервування ресурсів для забезпечення безперервності виробництва та обігу, зниження небезпечності виникнення простоїв [10].

Запас можна визначити як матеріальний потік, що розглядається у певному часовому перерізі [12].

Матеріальні запаси – запаси, що знаходяться на різних стадіях виробництва продукції виробничо-технічного призначення, виробів народного вжитку та інші товари, що очікують входження в процес особистого або виробничого споживання [8].

В ході аналізу літературних джерел встановлено, що основними причинами утворення запасів є наступні: ймовірність зростання цін на сировину, матеріали, готову продукцію; можливість коливання платоспроможного та сезонного попиту; зниження витрат на транспортування великих партій за рахунок зниження кількості запасів; можливість швидкого реагування на зростання попиту на товар; зведення до мінімуму простоїв виробництва; можливість порушення встановленого графіку постачань; зведення до мінімуму простоїв виробництва; зниження граничних витрат при виробництві великих партій товарів; прагнення менеджерів до прискорення обороту запасів, зниженню витрат на їх зберігання, яке сприяє підвищенню економічної безпеки та фінансової стійкості організації, спрощення процесу управління виробництвом, якщо є всі необхідні матеріали [3, 6, 9].

З метою управління запасами важливо провести їх класифікацію

за різними критеріями.

За способом участі в процесі виробництва матеріальні запаси поділяють на 4 групи: запаси, що повністю споживаються у виробничому процесі; запаси, що змінюють тільки свою форму; входять у виріб без будь-яких змін; тільки сприяють виготовленню виробів і не включаються до їх маси або хімічного складу.

Залежно від призначення та функціональної ролі в процесі виробництва запаси поділяють на сировину та матеріали, допоміжні матеріали, паливо, тара, запчастини.

Виходячи із економічного призначення та місця в процесі кругообігу фондів виробництва та обігу, виділяють: виробничі запаси як сукупність вихідної сировини, матеріалів та виробів для забезпечення безперервності технологічного процесу в сфері виробничого споживання матеріальних ресурсів; запаси готової продукції, як сукупність продукції, що пройшла технічну прийомку та накопичується до величини партії відвантаження на складах виробників; товарні запаси на складах підприємств та організацій оптової торгівлі; транспортні запаси або запаси товарів, що знаходяться в процесі переміщення на шляху прямування від продавців до покупців; державні резерви матеріальних ресурсів – на випадок стихійного лиха або інших надзвичайних ситуацій [11].

За ознакою участі в процесі виробництва матеріальні ресурси поділяють на предмети праці та засоби праці.

За експлуатаційним станом та строком придатності: первісні та вторинні матеріальні ресурси.

За функцією, що виконують запаси, вони поділяються на поточні (забезпечують безперервність надходження матеріальних ресурсів у виробничий процес), підготовчі (потребують додаткової переробки до використання у виробництві), гарантовані (існують для забезпечення безперервного постачання продукцією споживача у непередбачених випадках), сезонні (утворюються при сезонному характері виробництва продукції), рекламні (створюються з метою швидкої реакції на маркетингову політику фірми), спекулятивні (створюються для можливого захисту від підвищення цін).

Класифікація запасів за різними критеріями розглядається в роботі з метою більш ефективного використання її щодо створення цілісної системи управління запасами підприємства.

Процес управління будь-якими активами підприємства залежить від галузі, до якої воно належить та від рівня значущості певного запасу для результату діяльності бізнесу в цілому. Для вимірювання показника значущості для підприємства в роботі для класифікації запасів

запропоновано критерій суттєвості. За даним критерієм виробничі запаси поділяють на запаси із першим рівнем суттєвості, другим та третім.

Рівень суттєвості виробничого запасу визначається відповідно двох критеріїв: питомої ваги витрат конкретного запасу в обсязі матеріальних витрат підприємства на створення активу, для виробництва якого він призначений; коефіцієнту залежності між обсягом запасів обраного активу та обсягом продукції, що може бути виготовлена із нього.

Проаналізуємо рівень суттєвості запасів на прикладі конкретного підприємства та запропонуємо їх класифікацію з метою управління (таблиця).

Дослідження питомої ваги запасів в загальному обсязі матеріальних витрат підприємства

Запаси	Об'єкт №1 (80% готовності) перем, с.А		Об'єкт №2 (75% готовності) Клочк	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
металоконструкції	359,4	6,6	396,8	8,8
Вікна	375,8	7,0	0,0	0,0
бетон	130,5	2,4	1029,0	22,8
Розчин цементний	519,5	9,6	232,2	5,2
залізобетон	1005,5	18,6	467,8	10,4
цегла	1295,0	24,0	661,7	14,7
сваї	487,8	9,0	0,0	0,0
металопродукція	0,0	0,0	398,0	8,8
щебінь	73,5	1,4	180,0	4,0
Інші матеріали	1158,2	21,4	1138,7	25,3
Разом матеріальних витрат	5405,2	100,0	4504,2	100,0

До таблиці відібрано ті матеріали, витрати на які в загальному обсязі матеріальних витрат на конкретний об'єкт будівництва перевищили 1%. Матеріали, витрати на які склали нижче 1%, наведені у вигляді категорії «інші» та не мають суттєвого значення під час аналізу. Дані обрано за двома об'єктами із різним ступенем готовності, в залежності від чого може змінюватись і питома вага різних матеріальних запасів в загальному обсязі.

Дані таблиці допомагають розділити всі матеріальні запаси підприємства на три групи залежно від їх питомої ваги - від 1 до 4,9%, від 5 до 10,99%, від 11%. Наступним кроком є виявлення коефіцієнту залежності кожної з трьох груп від обсягу продукції, що може бути виготовлена з них.

Для визначення вказаного коефіцієнту важливо проаналізувати встановлені державні будівельні норми витрат конкретного матеріалу. За результатами дослідження встановлено, що між групою з питомою

вагою від 11 до 20% встановлена пряма залежність, між групою від 5 до 10,99% – пряма залежність із деякими її відхиленнями, для групи від 1 до 4,99% – пряма залежність відсутня.

Компонуючи матеріальні запаси відповідно до двох вищезазначених критеріїв, запаси підприємства, наведені у прикладі, класифіковано на три групи: із першим рівнем (від 11%), другим рівнем – від 5 до 10,99% та третім рівнем суттєвості – до 4,9%. Кожна з таких груп є окремим об'єктом управління та потребує спеціалізованого комплексу цілеспрямованих заходів.

Для проведення аналізу стану запасів підприємства, їх класифікації на групи та управління ними в подальшому, необхідно отримати достовірну інформацію. Джерелами такої інформації виступають: плани матеріально-технічного постачання, заявки, специфікації, договори на постачання сировини та матеріалів, планові та звітні калькуляції собівартості продукції, дані про нормативи та норми витрат матеріальних ресурсів, фінансова та статистична звітність, дані реєстрів бухгалтерського та управлінського обліку.

Науковою новизною роботи є запропонований інтегрований критерій суттєвості виробничих запасів для їх систематизації з метою управління будівельним підприємством.

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 246 від 20.10.99.
2. Аникин Б. А. Логистика: учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 368 с.
3. Гаджинский А.М. Логистика: уч. для высш. и сред. спец. учеб. заведений. – 2-е изд. – М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 1999. – 228 с.
4. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. – Х.: Фактор, 2007. – 976 с.
5. Луссе А. Макроэкономика: краткий курс: учебное пособие. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 240 с.
6. Менеджмент организации / Т.В. Алесинская, Л.Н. Дейнека, А.Н. Проклин, Л.В. Фоменко, А.В. Татарова / под общей ред. В.Е. Ланкина. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2006. – 304 с.
7. Овдій Є. В. Ефективне управління запасами: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/10_124926.doc.htm
8. Понятие Логистика. Его содержание и развитие: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-101842.html>
9. Причины создания и классификация запасов: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fsoler.com/lekczii-na-russkom/28-tema-7-logistika-zapasov/338-prichiny-sozdaniya-i-klassifikaciya-zapasov.html>
10. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
11. Третьяк С. Н. Коммерческая деятельность. Часть 1 Основы теории и организации. – Хабаровск: ДВГУПС, 1999. – 495 с.
12. Шепелева А., Азимов К., Шаш Н. Логистика: конспект лекций. – Донецьк: ДонНУЕТ. – 150 с.

Отримано 29.01.2014